

Mészáros Flóra

Traumák és Remények

Sigismond Kolos-Vary kiállítása

Kálmán Maklár Fine Arts,
2021. IV. 30-ig

Jelentős momentum, hogy végre lehet Sigismond Kolos-Varyról (Kolosvári Zsigmondról) (1899-1983) írni itthon: azon magyar alkotóink egyikéről, akik Párizsba tették át székhelyüket a 20. század első felében, s akit, bár a modern festészet egyik etalonjává vált a franciáknál, nálunk mindmáig alig ismernek. A Kálmán Maklár Fine Artsban megrendezett kiállítása munkásságának több ciklusát bemutatva kiemeli Kolos-Vary valós érdemeit. Így például azt, hogy művei képesek a látható világot csodás természeti élményszerűségében és traumatikus, háború utáni állapotában egyszerre megragadva

szintetizálni, miközben az életmű a francia lírai absztrakcióba is betekintést enged.

Kolos-Vary a Képzőművészeti Főiskolán folytatott stúdiumokat követően előbb olasz, majd svájci, végül spanyol és francia tanulmányutak révén ismerkedett a művészettel, és döntött 1926-ban a francia fővárosban való letelepedés mellett. Összevetve az akkor kint élő magyar kortársaival, viszonylag hamar több lehetőséget kapott önálló párizsi tárlatokra (Galerie Miromesnil, 1928; Galerie Bonaparte, 1929; Galerie Povolozky, 1930; Galerie Pierre, 1935). Az akkoriban Magyarországról Franciaor-

Sigismond KOLOS-VARY:
Éjszaka, 1961, olaj,
vászon, 97,5×146 cm
HUNGART © 2021
A Kálmán Maklár Fine
Arts jóvoltából
↓

↑
 Sigismund KOLOS-VARY:
Cím nélkül, 1957, olaj,
 vászon, 130×162 cm
 HUNGART © 2021
 A Kálmán Maklár Fine
 Arts jóvoltából

szágra települő képzőművészek java ugyanekkor inkább kisebb zeneboltok, üzletek, galériák tárlatain vagy csak szalonokban szerepelt, és nem volt lehetősége bemutatkozni ilyen módon. Kolos-Vary sikerének az lehetett az oka, hogy nagyon hamar eljutott az expresszionizmustól (Jacques Lipschitzcel való barátsága és művészetének hatása nyomán) az absztrakcióig. Ugyanakkor a Kurt Selligmann világához hasonlatos szürrealista figurahasználat és torzítás sem állt távol tőle. A grafikai áthallások, a szürrealista lenyomatok megjelenése a tevékenységében az 1936-os évhez köthető, amikor is az Atelier 17 tagja lett. Felbukkant az első magyar absztrakt tárlaton a budapesti Tamás Galériában, amelyet Martyn Ferenc a progresszív párizsi magyarok körére, Beöthy Istvánra, Szenes Árpádra, Prinner Antonra és Kolos-Varyra épített.

Érett alkotói periódusa azonban sok korábban kívándorolt művészhez hasonlóan csak a II. világháború utánra datálható, amikor eljutott a teljes absztrakcióig, a könnyed, szinte ösztönös formálásig. A franciák a második École de Paris nemzetközi rangú mestereként tisztelik. 2013-ban a Musée d'Art Moderne de la Ville kiváló, a II. világháború franciaországi művészeti utóhatásaival foglalkozó *L'Art en guerre* (Művészet a háború alatt) című kiállításán Kolos-Vary a háború borzalmait, a zsidóüldözést, a meghurcoltatást átélő és a posztháborús sokkot ábrázoló művészek közt kiemelt szerepet kapott. A tárlat rávilágított arra, hogy az alkotók 1945 utáni közel

egy évtizedes munkásságában a II. világháború mentális és fizikai erőszakkal teli múltjának emléke karakterisztikus jegyek révén bukkan fel. Festményeikre alapvetően sötétebb tónusúra hangolt színskála jellemző; a vidám, légies koloritok egyensúlyát egy-egy fekete, barna erőteljes megnyilvánulása vagy a vérre utaló vörösök színfoltja töri meg. Jellemzőek továbbá a kísértő múlt torz alakjai vagy az absztrakcióban is felismerhető figurális, organikus jegyek, az egy képsíkban tartott, kaotikus hatású belső elrendezés. Kolos-Vary háború előtti színes, vibráló, kékesfehér, könnyed formavilágú, a cézanne-i szerkesztői elv szerint a képmező egészét hangsúlyozó vásznait felváltották a sűrűbb kompozíciók. Nem tagadta, hogy bár eljutott a teljes absztrakcióig, de a kiindulási pont számára a természet élménye volt, szinte háztetőket, látképeket festett. Képei légifelvétel hatásúak, valójában szimbolikus láttelepek, sűrítvények a korabeli ember életéből. A mozgalmas, szürkés-barnás foltok intenzív jelenlétét kékeszürke festéksávok keretezik a kitisztuló ég áhított állapotát sugallva. A háború okozta traumák mögött a reménnyel teli feloldódás húzódik meg. Még az 1960-as évekbeli festményein is a sötétebb vagy a hidegebb színhasználat dominál. Kolos-Varynak nemcsak a háború okozta traumákat, hanem a koncentrációs tábor embertelenségét is fel kell dolgoznia, ahol 1941-től tizennyolc hónapot töltött.

Párizsba való visszatérével friss műveit megérdemelt sikerek övezték, előbb kiállított a Musée National d'Art Moderne tárlatán (1946), majd a neves francia műkereskedőnél, Jeanne Buchernál (1948). Az 1950-es évekbeli munkái meghozták számára a nemzetközi sikert: Japánban, Európa-szerte és New Yorkban rendeztek neki tárlatokat, állandó szereplője volt olyan csoportosulásoknak, mint az Abstraction-Création utódjaként elkönyvelt Salon des Réalités Nouvelles, amely a nonfiguráció új útjait kutatta. Az internacionális sikerek mellett olyan, a munkásságát kanonizáló írások is napvilágot láttak, mint a neves kritikus, Marcel Brion 1967-es monográfiája. Brion szerint az ezt megelőző évtized alkotásaiból egyfajta könnyedség sugárzik; nem tudatos akarat diktálta festészet ez, hanem a tiszta ösztön az úr, Kolos-Vary az absztrakciót nyelv módjára műveli: újra felfedez és definiál.

Újragondolt képiséggel s innovatív játékkal szembesülhetünk: az 1940-es évek kontrasztos színei, ovális kompozíciói és az 1950-es évek sötétsége és konstruáltsága összhangjából megteremtett képnelv született meg az 1960-as évek fordulójára. Meglátásom szerint Kolos-Vary ekkor már a teret is újraértelmezte: a hagyományos perspektívát keverte torzításokkal, eltérő dimenziókkal, a megszülető percepció pedig egy új, ismeretlen világba kalauzolja a nézőt.

Az életműben a legerősebb vízvázlatzó halála előtt egy évtizeddel következett be. Utolsó olajképszériái mind formavilágukban, mind felfogásukban eltérnek a korábbiaktól. (Ugyanakkor összes ciklusa egységes oeuvre-re vall, a Kolos-Varyra jellemző természetességről, az absztrakciós nyelv meglétéről.) Az 1970-es évekbeli vásznaknál a horizontális helyett álló olajképek veszik át a főszerepet. Már nem egy keretezett kompozíciót látunk, hanem a végtelen egy szeletét, egy szőttesszerű formavilág kiemelt motívumát: ez egyértelműen Maurice Estève 1950-es évekbeli művinek hatása. Nem (újra)felfedezés volt ez vagy egy korábbi tendencia, a tasizmus utólagos meglelése, hanem az estève-i alkotásmód teljes képi világának újradefiniálása. Szinte az Estève-képek egy-egy konkrét alakzatára és formájára „nagyított rá”, egy-egy mikroegységre és annak

környezetéhez fűződő viszonyára koncentrált. Letisztult, komplementer színpárok és a közép-európai, aprólékos dekorativitás jellemzik az életmű zárását.

A Kálmán Maklár Fine Arts tárlata ismételten egy Franciaországban elismertté vált életművet helyez a közép-pontba. Kolos-Vary tevékenysége az emigráns alkotókat magához vonzó második École de Paris retrospektív tárlatain mindmáig kiemelt szerepet kap, hagyatéka többek között a párizsi Musée d'Art moderne de la Ville-be, a lille-i Musée des Beaux Arts-ba és amerikai, jeruzsálemi (elsődlegesen zsidó művészetre fókuszáló) múzeumokba került. Itthon festészeti újításait, meghurcoltatását alig ismerik. A Szépművészeti Múzeum ugyan három alkotását őrzi, de kiállítást utoljára 1972-ben rendeztek neki a Múcsarnokban. Éppen ezért jelentős a galéria hiánypótló, nagyszabású tárlata, amely kiváló műveket vonultat fel korai absztrakciójától kezdve a világháborús traumával átítatott, az 1940-es és 1950-es években született műveken át az egy évtizeddel későbbi, újraértelmezett tere épülő, lírai festményeiig. Válogat a szönyegszerű és az Estève-féle „nagyításokból” is, ezzel teszi teljessé a Kolos-Vary absztrakciós nyelvéről nyújtott képet.

↑
Sigismund KOLOS-VARY:
Egy művész műterme,
1939, olaj, vászon,
97×130 cm
HUNGART © 2021
A Kálmán Maklár Fine Arts
Arts jóvoltából

Sigismund KOLOS-VARY: Cím nélkül,
olaj, vászon, 130×98 cm
HUNGART © 2021
A Kálmán Maklár Fine Arts jóvoltából

←